

نقد و بررسی متنی و سندی احادیث باب پنجم کتاب الغیبه نعمانی

طیبه فایزی^۱

چکیده

کتاب الغیبه نعمانی (متوفی ۳۶۰ق) کهن ترین کتاب روایی در باب "مهدویت" در اندیشه های شیعه اثنی عشری است که به دست ما رسیده است. روایات این کتاب در بیست و شش باب، جمع و تدوین شده است. اکنون این سوال مطرح است که احادیث الغیبه نعمانی از لحاظ سند در چه سطحی از اعتبار قرار دارند؟ این مقاله به بررسی متنی و سندی احادیث باب پنجم که پیرامون مدعیان دروغین امامت و قیام هایی که قبل از قیام قائم (ع) رخ می دهد، پرداخته است. از سیزده حدیث نقل شده در این باب، سه حدیث در مورد قیام های قبل از قیام آن حضرت و بقیه احادیث در مورد مدعیان امامت منتصب از سوی خداوند می باشد. در این احادیث، چنین کسانی در ردیف "کافر" و "مشرک" معرفی شده اند. در بررسی احادیث باب مزبور روشن شد که ۹ حدیث، ضعیف و ۴ حدیث حسن است. به نظر می رسد که نعمانی خواسته است با آوردن احادیث ضعیف، متن احادیث ضعیف را به وسیله یکدیگر و احادیث معتبر در همان موضوع، تقویت کند. سه حدیث از احادیث ضعیف مربوط به قیام های قبل از قیام قائم است که از لحاظ متنی مورد مناقشه اند. در تحلیل متنی این احادیث روشن شد که همه قیام های قبل از قیام قائم (ع) نکوهیده نیستند و قیام هایی که در طول و روند قیام قائم (ع) هستند، مورد تائید امامان معصوم (ع) هستند. مقاله حاضر با روش توصیفی _ تحلیلی به بررسی و نقد متنی و سندی این احادیث پرداخته است.

کلید واژه ها: حدیث، متن، سند، حدیث حسن، حدیث ضعیف، الغیبه نعمانی.

مقدمه

مقدم ترین کتاب از منابعی که در موضوع مهدویت و غیبت امام زمان (عج)، به دست ما رسیده، الغیبه نعمانی است که عموماً مورد تائید علمای شیعه قرار گرفته است. زمان نگارش کتاب، بعد از غیبت صغری امام زمان و پایان دوره نواب خاص امام بود. نعمانی که در نیمه اول قرن چهارم زندگی می کرده است، در حالی به فکر جمع آوری و تألیف احادیث الغیبه افتاد که در جامعه آن روز، شیعیان دچار تفرقه و چند دستگی شده بودند. شاید این مسئله به دلیل این بود، که هرچه از زمان زندگی معصومین و غیبت صغرای امام زمان می گذشت، تردیدها و شبهات بیشتر می شد. نعمانی خود می گوید: گروه هایی را می بینم که به مذهب شیعه منسوب و به پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) وابسته اند اما متأسفانه ایشان دچار تفرقه و چند دستگی در مذهب شده اند و واجبات الهی را سست می گیرند و به محرمات الهی روی آورده اند یا آنها را کوچک می شمارند. عده ای در باره امام غلو می کنند و برخی بسیار کوتاه آمده اند و جز اندکی بقیه در

^۱ - دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه شهید چمران اهواز tayebeh.fayez@gmail.com